

MARTIN ŠRAJER / 4. 9. 2023

Dvanáct

Pavel Kohout v rozhovoru pro *Paměť národa* vypráví mimo jiné o tom, jak v šedesátých letech nepříslušel k „žádné smečce“, a rozvádí: „Já jsem nebyl nikdy v žádný partě literární, v žádném směru, a tím pádem jsem vnímal celý vývoj politické pouze svejma vlastníma očima“. Tento postoj zčásti vysvětluje, proč a z jaké perspektivy se v jednom ze svých scénářů rozhodl vyprávět o fungování, resp. nefunkčnosti kolektivů. Hrdinové filmu *Dvanáct* (1964) jsou příliš velcí individualisté, aby se ve svých pohledech na osobní i profesní život shodli. Přesto by coby členové jednoho divadelního spolku měli být schopni kooperace.

Dřív než scénář vznikla divadelní hra. Kohout ji věnoval dvanácti absolventům pražské DAMU, svým kamarádům. Blíže se s nimi seznámil v rekreačním středisku Poněšice na pravém břehu Vltavy, kam studenti DAMU, FAMU a HAMU od šedesátých let jezdí na soustředění (tradice trvá dodnes). Právě v tamější hospodě v létě 1961 ze strany studentstva zazněla výzva, aby pro ně Kohout napsal hru, kterou budou moct zinscenovat po završení studia. Básník a dramatik je vyslyšel. Při psaní vyšel z námětů mladých herců a hereček. Nevymýšlel složitou dějovou konstrukci. Role pro ně psal tak, aby v nich mohli co nejlépe uplatnit svůj herecký naturel.

Divadelní předloha přesto měla pevný řád, podpořený jednotou místa a rozdělením do kratších aktů. Vývoj mladých lidí, které čeká první angažmá i první větší vztahové výzvy, hra sleduje ve dvanácti fázích v jedné společné ubytovně. Konfrontaci postav s vnějším světem publikum nevidělo. Tíha stěžejních životních rozhodnutí, vedoucí k pozvolnému rozkladu semknutého kolektivu, na postavy doléhá mezi čtyřmi stěnami. Generační drama pro Marii Drahokoupilovou, Karla Hábla, Janu Rendlovou nebo Ivu Janžurovou mělo premiéru v roce 1963 v divadle DISK. O rok později jej českoslovenští diváci mohli vidět v kinech.

Film *Dvanáct* se stal režijním debutem Evy Sadkové. Pohled do života čerstvých absolventů divadelní fakulty jí byl blízký. Sama na DAMU vystudovala režii. Současně měla coby zaměstnankyně Československé televize, pro kterou až do důchodu točila, bohatou praxi s filmováním v malých uzavřených prostorech. Scénář sice společně s Kohoutem rozšířila o nové lokace, ale přesto se děj odehrává ze čtyř pětín v místnostech. Pouze jednou, vždy v dlouhém záběru, vidíme každou z postav v exteriéru, kde pomocí vnitřního monologu pojmenovává svou krizi.

Zachováno zůstalo rozdělení do dvanácti aktů, jak prozrazuje hned úvodní titulek „dvanáct pohledů do života dvanácti mladých herců“ (ve skutečnosti jde o deset herců, režiséra a dramaturgyni). Každý aktér je následně představen v samostatném záběru z pohledu. Spolu pak v zástupu procházejí Mlýnskou kolonádou a dalšími místy v Karlových Varech, kde probíhalo natáčení. Svou pouť městem završují v místním divadle. Čeká je tam jejich první angažmá. Nejdřív ale musejí upravit nezařízené prostory, které by jim měly posloužit jako ubytovna.

Své výdělky dávají do společné kasy, což se stává jedním z mnoha zdrojů napětí. Později jeden z herců přijímá nabídku na filmové natáčení a divadlo opouští. Další je po kolektivním hlasování vyloučen kvůli problémům s alkoholem. Zkouškou pro soudržnost kolektivu jsou i milostné vztahy. Ač se mladí umělci snaží fungovat jako celek, jejich rozdílné povahy a představy na sebe neustále narážejí. Bujará nálada, ve které se nesou první minuty, je zanedlouho opouští. Dobové slogany typu „hlavně kolektivně“ vyznívají stále falešněji. Když jeden z absolventů na své svatbě děkuje kolektivu, je patrné, že tak činí spíš z povinnosti než z upřímného přesvědčení.

Udržet kolektiv pohromadě se ukazuje být stejně obtížné jako si v rámci kolektivu zachovat svou identitu. Kohout se Sadkovou soustředěně odkrývají, jak vratké jsou základy libovolného společenství, včetně toho socialistického, z jehož ideových principů (třídní původ, proletářská hesla) si hrdinové hlavně dělají legraci. Každý nakonec myslí víc na sebe než na skupinu a vlastní zájmy nadřazuje těm společným. Zároveň ale nechtějí ztratit výhody, které z příslušnosti k většímu tělesu, uměleckému či jinému, vyplývají. Jejich rostoucí rozpolcenost a ztrátu iluzí sledujeme během několika společných setkání, která současně dokumentují první pokusy o osamostatnění v životě i kariéře.

Reálné osudy dvanácti absolventů DAMU byly podobně spleť. Krátce po dokončení školy se rozešli do deseti různých divadel. Proto bylo pro filmaře výzvou dostat je do jednoho ateliéru. Svou pozdější cestu životem, kdy se začali rozcházet i v politických názorech (např. na vpád sovětských vojsk v srpnu 1968), zrekapitulovali v dokumentu Viktora Polesného *Po čtyřiceti letech* (2003). Vzpomínají na zmíněné soustředění v Poněšicích, setkání s Kohoutem, působení ve filmu i na divadle, ale také na křivdy a rozepře, čímž dávají za pravdu jedné z ústředních tezí hry a filmu.

Eva Sadková už na Barrandově natočila pouze jeden celovečerní snímek, krimi z televizního prostředí *5 milionů svědků* (1965). Jinak se realizovala převážně v televizi, pro kterou natočila přes tři sta inscenací, a na divadle. Déle u filmu zůstal Kohout, který v šedesátých letech podle vlastních scénářů režíroval dva snímky, *Sedm zabitých* (1965) a *Svatbu s podmínkou* (1965).

Dvanáct (Československo 1964), režie: Eva Sadková, scénář: Eva Sadková, Pavel Kohout, kamera: František Valert, hudba: Ladislav Simon, hrají: Marie Drahokoupilová, Karel Hábl, Jana Rendlová, Iva Janžurová, Jiří Havel, Miluše Dreiseitlová, Ladislav Křiváček, Václav Mareš a další. Filmové studio Barrandov, 101 min.